

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2024. № 8.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.71>

УДК 657.1

С. В. Тютюнник,

к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9820-9229>

В. І. Гринь,

асистент кафедри обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0233-3866>

СУЧАСНІ МОЖЛИВОСТІ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

S. Tiutiunnyk,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of

Accounting and Taxation, Poltava State Agrarian University

V. Gryn

Assistant of the Department of Accounting and Taxation,

Poltava State Agrarian University

MODERN POSSIBILITIES OF DIGITALIZATION OF MANAGEMENT ACCOUNTING

У статті висвітлено сучасні особливості автоматизації управлінського обліку та головні виклики та ризики, з якими зіштовхуються вітчизняні підприємства при її впровадженні та складові елементи, які необхідно враховувати в міру специфіки бізнес-процесів конкретного господарського суб'єкта. Визначено головні завдання, що повинні досягатися за рахунок формування внутрішньої управлінської звітності. Окреслено основні цілі діджиталізації управлінського обліку та етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку. Визначено специфіку сучасних автоматизованих систем управлінського обліку та розглянуто на прикладі функції модуля «Управлінський облік» ERP-системи. Розглянуто чотири напрями формування інформаційних даних, що характерні для автоматизованої системи BAS. Особливу увагу приділено можливості діджиталізації управлінського обліку на малих підприємствах за допомогою функціоналу Microsoft Excel.

Today, management accounting is one of the main means of obtaining high-quality internal financial and accounting information, which contributes to the adoption of effective management decisions at the enterprise. Due to certain external factors inherent in the economy of Ukraine today, the implementation of digital management accounting technologies is especially relevant for enterprises. The article highlights the modern features of the automation of management accounting and the main challenges and risks faced by domestic enterprises when implementing it, as well as the components that must be taken into account in accordance with the specifics of the business processes of a particular economic entity. The main tasks that must be achieved through the formation of internal management reporting are defined. The main goals of the digitization of management accounting and the stages of implementation of an automated management accounting system are outlined, based on the assessment of the information needs of the enterprise, the analysis of the accounting system, the control system and technical support capabilities. The specifics of modern automated management accounting systems are defined and

considered on the example of the functions of the «Management accounting» module of the ERP system. Four directions of formation of information data, which are characteristic of the automated BAS system, are considered. More than 70% of enterprises in Ukraine are small or micro enterprises. Therefore, for most of them, the possibility of implementing an automated management accounting system is financially impossible. However, the article pays special attention to the possibility of using the usual built-in functions of Microsoft Excel to form basic elements of management reporting.

Ключові слова: *діджиталізація, управлінський облік, управлінська звітність, автоматизація управлінського обліку, Microsoft Excel.*

Keywords: *digitalization, management accounting, management reporting, automation of management accounting, Microsoft Excel.*

Постановка проблеми. В умовах постійно зростаючої конкуренції підприємства все частіше звертаються до впровадження сучасних методів та методик управління бізнес-процесами задля мінімізації різних ризиків, пов'язаних з провадженням діяльності. Однією з умов ефективного функціонування бізнесу є володіння якісною інформацією, як внутрішньою, що стосується безпосередньо підприємства, так і зовнішньою, що впливає на формування та прийняття стратегії розвитку в майбутньому. Саме управлінський облік сьогодні виступає в ролі інформаційного фундаменту процесів управління і надає безліч можливостей для узагальнення, аналізу різних показників, що стосуються головних структурних елементів системи управління бізнесом.

Трансформація обліково-аналітичної інформації в останні роки тісно пов'язана з впровадженням автоматизованих систем, що дозволяють більш якісно оцінити бізнес-ситуації для прийняття виважених управлінських рішень, здатних принести очікувані фінансові результати для підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато наукових публікацій сьогодні направлені на дослідження впливу цифрових технологій на облік, в тому числі й управлінський. Процес діджиталізації триває і все більше доводить свої переваги у забезпеченні ефективного ведення облікових процесів підприємства.

Захаров Д.М. у своїх дослідженнях окреслює ресурсозатратність впровадження на підприємстві управлінського обліку як в частині людського ресурсу, так і в частині фінансування та в цілому організації документообороту. Це наштовхує на думку раціонального вибору діджиталізації управлінського обліку [1].

На думку Склярук І.П., розвиток ринкового середовища та технологій вимагає підвищення ефективності управлінського обліку за рахунок діджиталізації, в чому вбачає потужний інструмент для адаптації та розвитку компаній в сучасному динамічному бізнес-середовищі [2].

Осмятченко В.О., Склярук І.П. розкривають особливості автоматизованої системи управлінського обліку підприємств в умовах діджиталізації та цифровізації, які сприяють налагодженню автоматизованого процесу збору, систематизації та обробки інформації. Крім того, автори узагальнюють складові елементи автоматизованої системи управлінського обліку та управління бізнесом, визначаючи їх переваги, пропонуючи комплексний підхід до вибору програмного продукту для прийняття рішень та оперативного управління на різних рівнях [3].

Спираючись на принципи управлінського обліку, Косташ Т.В. виокремлює інформаційну складову, як одну з ключових у впровадженні управлінського обліку на підприємстві. Швидкість отримання інформації є запорукою прийняття ефективного управлінського рішення. Автор стверджує, що для уникнення майбутніх проблем в управлінні бізнес-процесами, важливо надавати своєчасну, актуальну та достовірну інформацію, кількість якої повинна бути достатньою для подолання проблемної ситуації та розробки правильного рішення [4].

Скрипник С.В., Костенко Ю.О., Курей О.А. зазначають в своїх дослідженнях, що ефективність управлінського обліку є прямо пропорційною частоті оновлення інформації. «Інформація, зібрана «вчора» не є вже актуальною «сьогодні», - зазначають автори в своїй статті, проводячи оцінку переваг та недоліків у реалізації функції управлінського обліку на підприємстві [5].

Незважаючи на певні дослідження в сфері діджиталізації управлінського обліку, можливість до його впровадження з урахуванням сучасних ринкових тенденцій та глобалізаційних змін мають, нажаль, не всі вітчизняні підприємства.

Метою статті є дослідження можливостей діджиталізації управлінського обліку в Україні в сучасних умовах розвитку вітчизняних підприємств.

Основні результати дослідження. Розвиток цифрових технологій дає можливість істотного прискорення та збільшення обсягів збору інформації, її систематизації та зберігання, а також створення умов для забезпечення доступності інформаційних даних для користувачів. Ефективність впровадження управлінського обліку передбачає необхідність урахування низки факторів, що зумовлені в першу чергу специфікою діяльності кожного окремого суб'єкта господарювання. Разом з тим, кожне підприємство має власні можливості та потреби, що також впливають на вибір способу автоматизації управлінського обліку та можливості його взаємодії з бухгалтерським та податковим.

Для забезпечення діджиталізації управлінського обліку важливо мати: спеціальні ресурси для реалізації проекту та кваліфіковані фахівці. При цьому необхідно чітко розуміти процес формування системи управлінського обліку та виокремлювати завдання, що повинні досягатися за рахунок формування внутрішньої управлінської звітності, що буде відповідати вимогам внутрішніх користувачів та забезпечувати якісні результати управління (рис. 1).

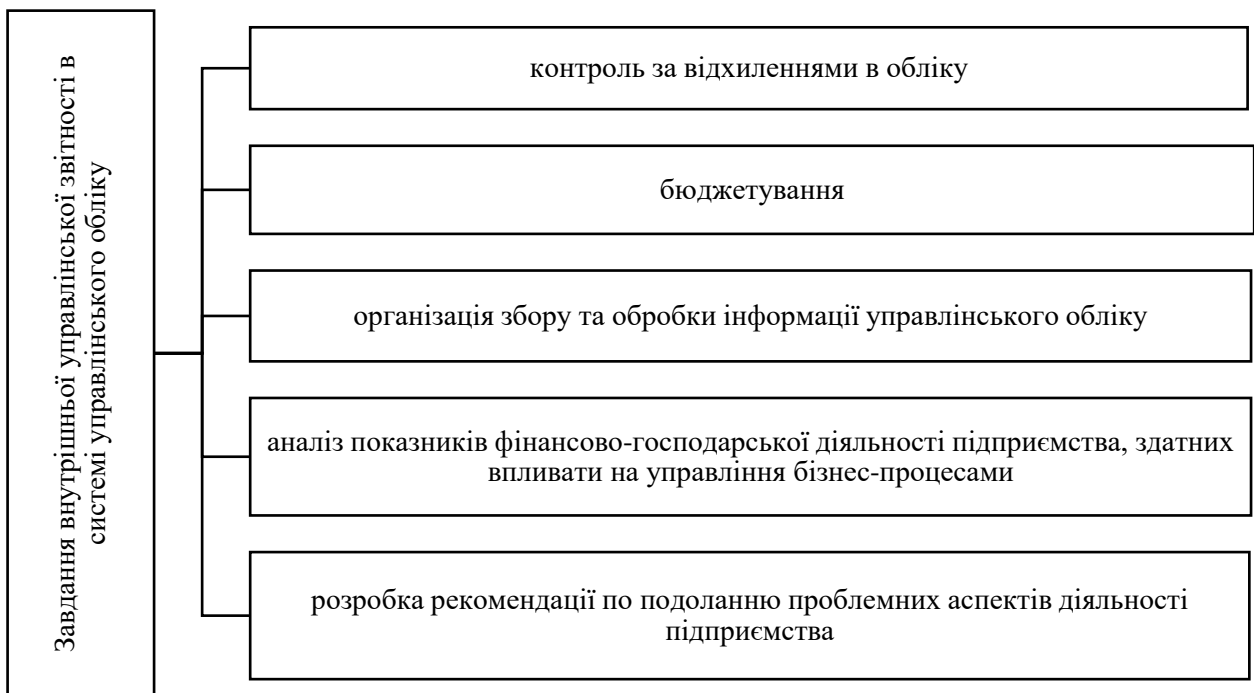

Рис. 1. Основні завдання внутрішньої управлінської звітності в системі управлінського обліку

Джерело: сформовано автором

Для отримання якісної внутрішньої управлінської звітності в системі управлінського обліку важливо, щоб інформація, що в ній подається була зрозумілою, релевантною, достовірною та надавала можливість керівництву порівняти дані обліку з минулими періодами.

В той же час діджиталізація управлінського обліку допомагає формувати систему зниження витрат. Вона робить процеси обліку, контролю та звітування максимально продуктивними, а співробітників – більш ефективними. Іншими словами діджиталізація управлінського обліку дозволяє оптимізувати обліково-аналітичні бізнес-процеси підприємства.

Управлінська облікова система є новою комплексною галуззю знання, що складається з декількох прикладних наук, таких як планування, організація та управління виробництвом, нормування, бухгалтерський та оперативний облік,

управлінський аналіз та ряд інших. У цьому полягає її перевага, оскільки саме на стиках наук з'являються нові розробки та інструменти.

Незважаючи на широкі можливості діджиталізації управлінського обліку, сучасні підприємства стикаються з низкою суттєвих викликів та ризиків:

1. Інтеграція управлінського обліку з іншими корпоративними системами, що передбачає забезпечення узгодженості даних та автоматизації інформаційних потоків та подолання технологічних та організаційних бар'єрів інтеграції.

2. Забезпечення безпеки та конфіденційності даних підприємства, що можливе завдяки створенню захисних бар'єрів критично важливої управлінської інформації від витоків та несанкціонованого доступу та дотриманню вимог законодавства у сфері захисту даних

3. Підвищення кваліфікації персоналу в галузі цифрових технологій шляхом планомірного навчання співробітників роботі з новими системами та інструментами та розробка соціально-орієнтованих та психолого-мотиваційних заходів по подоланню опору змінам з боку персоналу

4. Ефективне управління проектами цифрової трансформації через складність масштабних впроваджень інтегрованих систем управлінського обліку та в міру необхідності синхронізації технологічних та організаційних змін.

5. Забезпечення безперервного розвитку та вдосконалення шляхом постійної актуалізації та адаптації цифрових рішень та підтримки компетенцій персоналу за умов швидкої технологічної еволюції.

Успішне подолання даних викликів є критично важливим для реалізації потенціалу діджиталізації управлінського обліку.

Для ефективного впровадження автоматизованої системи управлінського обліку на підприємстві в першу чергу виділяють основні цілі (рис. 2).

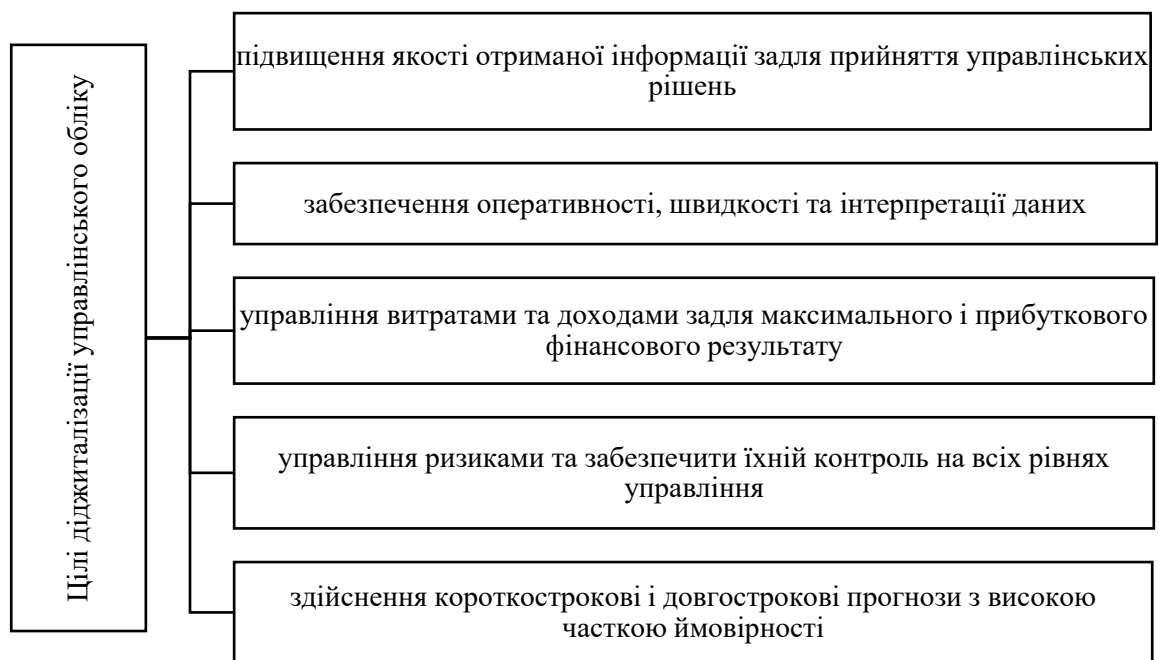

Рис. 2. Цілі діджиталізації управлінського обліку

Джерело: сформовано автором на підставі [6]

Все ж таки, на наш погляд діджиталізація управлінського обліку стосується конкретно двох її аспектів:

1. Технології акумулювання інформації: використання сучасних інформаційних систем, які в основному припускають створення та обслуговування баз даних.

2. Методології систематизації інформації: включає способи первинного спостереження, способи вартісного вимірювання, систематизації та упорядкування, а також способи узагальнення інформації

Розглянемо основні етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку на підприємстві (рис. 3).

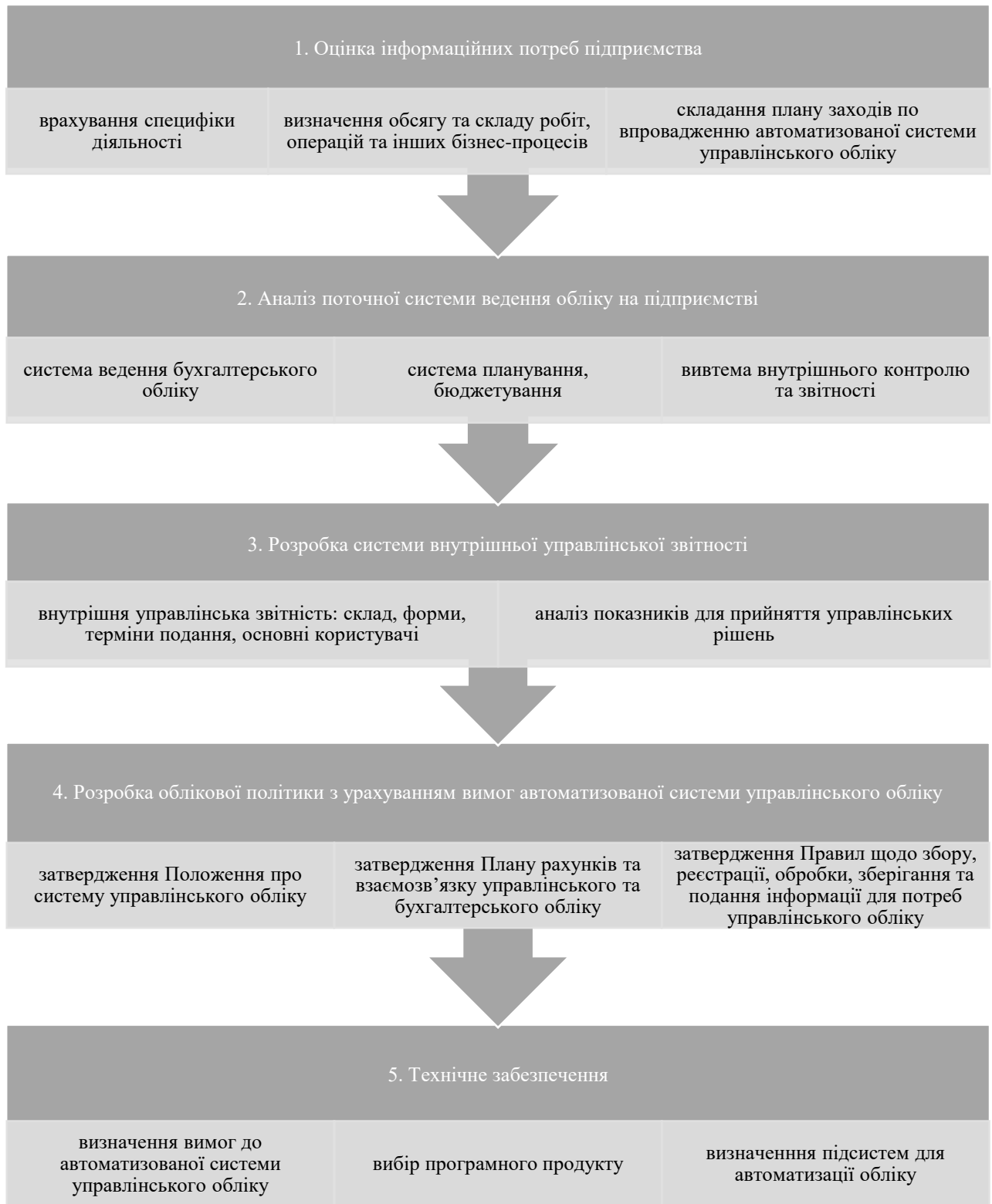

Рис. 3. Етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку

Джерело: сформовано автором на підставі [6, 7, 8]

Широкі можливості до впровадження на сьогодні мають ERP-системи, основними ознаками яких є багатofункціональність, модульність, багатовекторність та надійність. Такі автоматизовані системи здебільшого застосовують великі корпорації («Coca-Cola Beverages Ukraine», «Philips Ukraine», «Metro Cash&Carry», «FOZZY GROUP», «Союз-Віктан», «Сармат», «Азовсталь», «AES Київобленерго», «Корпорація Богдан»), бо вони представляють систему прикладних рішень, здатних вирішувати проблеми комплексно з урахуванням інформаційних, фінансових, людських ресурсів, засобів цифровізації певних показників якості.

На увагу заслуговує модуль «Управлінський облік». Розглянемо більш детально (рис. 4).

Рис. 4. Структура та функції модуля «Управлінський облік» [7]

Модуль має потужну систему планування, яка одночасно супроводжує декілька варіантів плану, що дозволяє оперативно аналізувати різні ситуації. Система автоматично контролює цілісність даних, містить велику бібліотеку форм типових звітів та можливості аналізу план-факт.

В комплексі модуль «Управлінський облік» активно функціонує, створюючи єдиний ІТ-ландшафт з системою моніторингу ефективності діяльності підприємства, системою планування та бюджетування. Крім того, завдяки можливості вбудови в загальну систему обліку, даний модуль є засобом електронного внутрішнього документообороту між користувачами облікової інформації.

Досить поширеною в сучасній практиці вітчизняних підприємств є модуль управлінського обліку автоматизованої системи BAS. Він включає чотири напрями формування інформаційних даних:

- 1) Управління фінансами. Тут представлені інструменти для податкового планування, бухгалтерського обліку.
- 2) Операційний модуль.
- 3) Модуль для кадрової служби.
- 4) Аналітика. Допоможе не просто порівняти всі показники, а ще й підвищити ефективність роботи організації.

Існуючі інструменти діджиталізації управлінського обліку сьогодні можуть бути ефективно впроваджені навіть на малих підприємствах. І для цього можна використовувати навіть звичайні вбудовані функції Microsoft Excel.

Можливості Excel дозволяють сформувати чотири базових частини управлінської звітності:

- Звіт про доходи та витрати;
- Звіт про рух грошових коштів;
- Баланс підприємства;
- Звіт про використання бюджетів.

Реалізувати даний процес можна в кілька етапів:

1. Розділити фінансові показники підприємства згідно із Центрами фінансової відповідальності.
2. Розробити класифікацію та присвоїти коди об'єктам управлінського обліку
3. Підготувати план рахунків.
4. Сформувати інструкції (узгодити статті витрат з бухгалтерськими рахунками).
5. Розробити загальні правила ведення обліку.
6. Визначити склад і зміст управлінської звітності.
7. Автоматизувати процес — розробити алгоритм роботи в Excel.
8. Протестувати систему.

При цьому бажано спиратися на основні принципи підготовки управлінських звітів в Excel:

- розділяти таблиці за показниками та даними;
- сортувати вихідні дані та підібрати потрібний формат подання інформації в табличному вигляді;
- використовувати довідники;
- користуватися додатковими функціями Excel;
- створювати комірки для перевірки інформації, щоб уникнути помилок;
- користуватися параметрами захисту [9].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Наразі, впровадження цифрових технологій у систему управлінського обліку забезпечує:

- підвищення оперативності, точності та прозорості облікових даних;
- автоматизацію рутинних операцій та вивільнення ресурсів для аналізу;
- можливості глибокого управлінського аналізу та прогнозування;
- інтеграцію управлінського обліку з іншими бізнес-процесами;
- підвищення ефективності контролю та прийняття управлінських рішень.

Процес діджиталізації управлінського обліку на сьогодні хоч і не в стадії активного попиту, проте набуває обертів. І незважаючи на те, що багато вітчизняних підприємств ще не готові до впровадження автоматизованої системи ведення управлінського обліку, все ж незабаром з ростом конкурентоспроможності на ринку це стане просто необхідним засобом для забезпечення досягнення ефективних результатів діяльності.

Література

1. Шумська А.Р., Шнир І.В. Організація та методика управлінського обліку на великих підприємствах. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1 (107). С. 130-135.
2. Склярчук І.П., Вовк Н.О. Управлінський облік бізнес-процесів в умовах діджиталізації. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3415> (дата звернення: 30.07.2024).
3. Осмятченко В.О., Склярчук І.П. Сучасні ІТ-рішення для обліку та управління бізнесом. *Підприємництво і торгівля*. 2022. № 34. С. 41-46.
4. Косташ Т.В., Карп А.Г. Роль управлінського обліку в інформаційному забезпеченні управління підприємством. *International scientific journal «Grail of Science»*. 2021. № 4. С. 64-67.
5. Скрипник С.В., Костенко Ю.О., Курей О.А. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 49. С. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2317/2238> (дата звернення: 06.08.2024).
6. Ясінська А.І. Етапи впровадження автоматизованої системи управлінського обліку. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2(9). С. 152-159.

7. Афанас'єва І.І. Інформаційна система управлінського обліку в умовах діджиталізації економіки. *Збірник наукових праць ДУІТ. Серія «Економіка і управління»*. 2021. Вип. 49. С. 32-41.

8. Бездушна Ю.С., Микульський В.С. Автоматизація управлінського обліку: актуальність та перспективи. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2018. Вип. 6 (17). С. 631-635.

9. Кравець О. Як налагодити ефективний управлінський облік в Excel. URL: <https://finacademy.net/ua/materials/article/upravlencheskij-uchet-v-excel> (дата звернення: 06.08.2024).

References

1. Shumska, A.R. and Shnyr, I.V. (2024), "Organization and methodology of management accounting at large enterprises", *Economy, management and administration*, vol. 1 (107), p. 130-135.

2. Sklyaruk, I.P. and Vovk, N.O. (2024), "Management accounting of business processes in conditions of digitization", *Economy and society*, vol. 59, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3415> (access date: 30.07.2024).

3. Osmyatchenko, V.O. and Sklyaruk, I.P. (2022), "Modern IT solutions for accounting and business management", *Entrepreneurship and trade*, vol. 34, p. 41-46.

4. Kostash, T.V. and Karp, A.G. (2021), "The role of management accounting in the information provision of enterprise management. *International scientific journal "Grail of Science"*, vol. 4, p. 64-67.

5. Skrypnyk, S.V., Kostenko, Yu.O. and Kurei, O.A. (2023), "Management accounting at enterprises of Ukraine in the conditions of crisis phenomena", *Economy and society*, vol. 49, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2317/2238> (access date: 08/06/2024).

6. Yasinska, A.I. (2023), “Stages of implementation of the automated management accounting system”, Management and entrepreneurship in Ukraine: stages of formation and problems of development, vol. 2(9), p. 152-159.

7. Afanasyeva, I.I. (2021), “The information system of management accounting in the conditions of digitalization of the economy”, Collection of scientific papers DUIT. “Economics and Management” series, vol. 49, p. 32-41.

8. Bezdushna, Yu.S. and Mykulsky, V.S. (2018), “Automation of management accounting: relevance and prospects”, Accounting, analysis and audit, vol. 6 (17), p. 631-635.

9. Kravets, O. (2022), “How to set up effective management accounting in Excel”, available at: <https://finacademy.net/ua/materials/article/upravlencheskij-uchet-v-excel> (access date: 06.08.2024).

Стаття надійшла до редакції 09.08.2024 р.